

Dossier aanvraag opname Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed – 15 november 2015¹

Processie van Plaisance

Organisatie

Stadsbestuur Geraardsbergen

Identificatiecode: 000191

Biografie: Geraardsbergen is een stad in de Denderstreek en de Vlaamse Ardennen met ruim 33.000 inwoners. In de wielrennerswereld is de stad berucht omwille van de steile en hobbelige helling van de Muur van Geraardsbergen. De stad is ook bekend om zijn mattentaart. Het jaarlijkse feest van Krakelingen en Tonnekensbrand is door UNESCO opgenomen op de Representatieve Lijst van het Immaterieel Cultureel Erfgoed.

Het stadsbestuur is organisator van de Processie van Plaisance. De dienst Vrije Tijd heeft hierin de coördineerde en de Technische dienst een uitvoerende rol. Sinds 2015 werkt de stad hierin samen met het Plaisancecomité.

Niet op basis van het CED gesubsidieerde landelijke organisatie

ICE-domein: Sociale gewoonten, rituelen en feestelijke gebeurtenissen

Trefwoorden: feest, stoet, ambachtelijke techniek, processie, religieus erfgoed, viering, voeding, instrumentaal

Vrije trefwoorden: reuzen, rituelen, ommegang

Website: <http://www.geraardsbergen.be>

Ondersteunende cultureel-erfgoedorganisatie(s)

LECA vzw, Landelijk Expertisecentrum voor Cultuur van Alledag:

<http://www.immaterieelerfgoed.be/Detail/wie/85>

Erfgoedgemeenschap Processie van Plaisance

Identificatiecode: 000229

Beschrijving:

INLEIDING

De Processie van Plaisance is een heel spontaan gebeuren, waar weinig organisatie bij komt kijken.

¹ Dit dossier werd naar waarheid samengesteld o.b.v. de door de aanvrager ingevoerde informatie in de databank www.immaterieelerfgoed.be. Alle inhoud & bijlagen zijn daar eveneens te raadplegen.

Iedereen verzamelt op de zondag van of na 24 augustus op de Markt en weet wat hij moet doen. De grootste groep deelnemers zijn de leden van de vele verenigingen uit de buurt. De Processie van Plaisance is in de eerste plaats hun feest. Vroeger waren dat vooral gilden, vandaag zijn dat zowel cultuur- als sportverenigingen. Daarnaast zijn er ook groepen die instaan voor het religieuze aspect van de processie. Plaisance is immers ook het feest van de Heilige Bartholomeus, de patroonheilige van de stad. De processie wordt breed gedragen door de mensen van Geraardsbergen en omstreken. Dat draagvlak blijkt duidelijk uit de meer dan duizend deelnemers en een veelvoud daarvan aan publiek. Het draagvlak voor de processie aantonen is niet moeilijk. Het draagvlak voor de aanvraag voor de Inventaris Vlaanderen was dat wel. Het 'Plaisancecomité rond erfgoedzorg' (zie punt 6) heeft bijzondere inspanningen geleverd om de bevolking op de hoogte te stellen van de aanvraag en hun goedkeuring hiervoor te vragen. Dat gebeurde onder andere door:

- een brief naar alle verenigingen met informatie over de aanvraag en de manier waarop mensen het erfgoedzorgtraject konden steunen of eraan meewerken.
- het verspreiden van een invulstrook waardoor de mensen en de verenigingen de voordracht konden steunen. Deze invulstrook verscheen in de *Plaisancegazette* en de plaatselijke pers. De strook kon ook ingevuld worden in het toeristische infokantoor van de stad en was als elektronisch formulier beschikbaar op www.geraardsbergen.be.
- De *Plaisancegazette*, een krant volledig gewijd aan de betekenis en geschiedenis van de Plaisance, gedrukt op 15 000 exemplaren. In de gazette werd duidelijk uitgelegd wat de aanvraag inhield en op lange termijn betekent. Alle inwoners van Geraardsbergen (inclusief de 16 deelgemeenten) kregen een exemplaar in de bus.
- een persconferentie op 17 augustus 2015 in de Sint-Bartholomeuskerk over 500 jaar Processie van Plaisance en de aanvraag.

Als gevolg van de verschillende communicatiekanalen werden **574 schriftelijke steunbetuigingen** verzameld. 228 daarvan kwamen van mensen uit verenigingen die mee opstappen (zie punt 1). De resterende 346 steunbetuigingen kwamen van mensen die niet verbonden zijn aan een vereniging en bijgevolg geen deel uitmaken van de stoet, maar Plaisance wel een warm hart toedragen (zie punt 2).

DE ERFGOEDGEMEENSCHAP

1. De deelnemers

De belangrijkste betrokkenen zijn de circa duizend mensen die jaarlijks meelopen in de Processie van Plaisance, verdeeld over zowat 50 verenigingen en organisaties. Iedere deelnemende groep heeft de aanvraag schriftelijk gesteund. In totaal zijn er 192 steunbetuigingen, waarvan dus minstens 1 per organisatie. Een aantal groepen sprongen er bovendien qua aantal steunbetuigingen, namelijk de Padstappers (93), Concertband Cecilia (30), de Judoschool (15) en de Rederijkers (11).

1.1 Muziekgroepen

Concertband Cecilia Geraardsbergen is al meer dan 200 jaar oud, bestaat uit een 70-tal muzikanten, speelt concerten en luistert al meer dan 200 jaar de Processie van Plaisance op. Cecilia begeleidt de dragers van het schrijn van Bartholomeus met vier afwisselende walsen. De historische band van de concertband met de processie weerklonk duidelijk in de betrokkenheid van de leden bij de aanvraag: ruim 30 leden hebben schriftelijk hun steun betuigd en een aantal kernleden engageerde zich voor het Plaisancecomité rond erfgoedzorg (zie punt 6).

De **fanfare met Muziek door 't Leven van Ophasselt** werd 100 jaar geleden opgericht in de Geraardsbergse deelgemeente Ophasselt en speelt voornamelijk tijdens uitstappen. De fanfare bestaat uit een 30-tal muzikanten en begeleidt de reuzen met reuzenliederen en stapmarsen.

1.2 Geraardsbergse verenigingen

De leden van ongeveer 50 cultuur- en sportverenigingen vormen de kern van de stoet. Zij stappen mee op in hun typische klederdracht of uniformen. De leden dragen attributen die representatief zijn voor de club, trofeeën en een vlag. Velen dragen ook een Manneken-Pis mee, getooid in een klederdracht die reflecteert aan de identiteit van de vereniging. In alfabetische volgorde gaat het om volgende verenigingen:

- ATB Natuurvrienden Geraardsbergen
- Atletiek Club Geraardsbergen
- Badmintonclub Geraardsbergen

IMMATERIEEL

CULTUREEL

ERFGOED

- Basketbalclub De Wezenvrienden
- Biljartclub Ons Huis Geraardsbergen
- Bowlingclub Manneken-Pis Geraardsbergen
- Brandweerkorps Geraardsbergen
- Broederschap Geraardsbergse Manneken-Pis
- Broederschap Geraardsbergse Mattentaart
- Broederschap Heilige Bartholomeus Geraardsbergen
- BXS zang-, dans- en showclub
- Chiro Geraardsbergen (jeugdvereniging)
- Concertband Cecilia Geraardsbergen
- Culturele Postzegelkring Schendelbeke
- Curieus Geraardsbergen
- Dizzy Dance, dansclub uit Schendelbeke, deelgemeente Geraardsbergen
- Fanfare 'Met Muziek door het Leven' Ophasselt
- Femma Goeferdige
- Garamondi theater Geraardsbergen, toneelvereniging
- Hondenschool Herleving
- Imkersvereniging 'Ons Denderbieken'
- Judoschool Geraardsbergen
- KFMB (vaderlandslievende vereniging)
- KFMD Geraardsbergen (vaderlandslievende vereniging)
- KNVI (vaderlandslievende vereniging)
- Koninklijke Gilde De Breydelszonen
- Koninklijke Lijnvissers Geraardsbergen
- Koninklijke Rederijkerskamer Sint-Pieter-Vreugd-en-Deugd
- Koninklijke Sportvereniging Geraardsbergen, de voetbalclub van Geraardsbergen
- Koninklijke Vrijschutters
- Koninklijke Filatelieclub Geraardsbergen
- KSA Geraardsbergen
- Minivoetbalclub De Simpsons
- Minivoetbalclub KERN
- NSB (vaderlandslievende vereniging)
- Ornithologische vereniging De Pestvogel
- Parochieploeg Geraardsbergen
- Reuzengilde
- Rode Kruis Geraardsbergen
- Schakersclub van Pion tot Dame
- Showproject, dans-, zang- en showvereniging
- Studentenclub Geraard
- Studentenclub Kinneke-Baba
- Tafeltennisclub TTC Triumph
- Toneelvereniging Nut en Vermaak Overboelare
- Trudy's Cycling Team
- Turnkring Geraardsbergen
- Wandelclub 'De Padstappers'
- Werk der Volkstuinen
- Wielerclub Cam Cole
- WTC Velina, wielerclub
- Zangkoor De Fall

1.3 Schrijndragers van de Broederschap van de Heilige Bartholomeus

Na het verdwijnen van de Sint-Adriaansgilde die het schrijn droeg – tweede helft jaren 1950 - werd deze taak overgenomen door leden van de kerkraad, de KWB (katholieke werkliedenbond) en oud-Chiroleden. Zowel bij de KWB-leden als de Chiro werd deze functie bij enkelen overgedragen van vader op zoon.

1.4 Reuzendragers Reuzengilde

Sinds 2008 is de Reuzengilde grondig vernieuwd. Een tiental jonge mannen diende zich aan om de

reuzen meer leven in te blazen. Sindsdien waait er een nieuwe wind door de reuzenactiviteiten van de stad. Op vraag van de Reuzengilde nemen de reuzen nu ook deel aan andere activiteiten dan de Processie van Plaisance, ook buiten Geraardsbergen. Tien leden van de Reuzengilde onderschreven de aanvraag.

1.5 Rederijkers

In de oudste stadsrekening die de Processie vermeldt, 1516, worden de rederijkers betaald voor het uitbeelden van diverse Bijbelse personages. Ze treden nu op in 15de-16de-eeuwse kledij (stijl Karel V), verwijzend naar de 'gouden eeuw' van de rederijkers. 11 leden hebben bovendien schriftelijk hun steun betuigd.

1.6 Broederschap Manneken-Pis

De leden van de Broederschap zorgden voor een 'boost' van de processie vanaf de jaren 1980, door het laten meedragen van een Manneken-Pis in de kledij van de deelnemende vereniging. Hierdoor namen meer verenigingen deel.

2. Het brede publiek

Vroeger was Plaisance vooral een centrumfeest. Door de fusie met de deelgemeenten en de vlucht van veel stedelingen naar het platteland om te bouwen in de nieuwe verkavelingen van de deelgemeenten, lokt de processie nu ook veel toeschouwers van de omringende deelgemeenten. Door de centralisatie van het bestuur kwam de bevolking ook meer in contact met de stad en haar feesten. Ook de bouw van een cultureel centrum en een centrale bibliotheek in de stad zorgden voor een grotere verbondenheid met het centrum. Het is ook meer een familiegebeuren geworden. 346 mensen die niet meelopen in de processie maar ze wel bijwonen, hebben door middel van een invulstrook schriftelijk hun steun betuigd voor de aanvraag.

3. Het kerkbestuur

Het kerkbestuur is de bewaarder van het reliekschrijn van Sint-Bartholomeus en heeft ook de aanvraag schriftelijk gesteund. Bovendien zitten enkele leden van het kerkbestuur in het Plaisancecomité rond erfgoedzorg.

4. De stad Geraardsbergen

De stad is de organisator van de processie en betaalt ook de kosten. Ze verleent ook logistieke steun en zorgt voor de uitnodigingen. Ze heeft een verbindende rol. De stad engageert zich bovendien om het Plaisancecomité rond erfgoedzorg (zie punt 6) blijvend te stimuleren en samen te brengen.

5. De horeca

Op de Markt, de vertrek- en eindplaats van de processie, bevinden zich cafés die voor vele verenigingen als lokaal fungeren. In deze cafés verzamelen de verenigingen voor de start van de processie, om zich te verkleden en te voorzien van hun attributen en trofeeën die meedragen worden. Na aankomst van de processie komen de verenigingen terug in de cafés om zich om te kleden, na te praten en een glas te drinken. In één van de cafés, de Eendracht, het lokaal van Concertband Cecilia, wordt ook populaire muziek gespeeld door de muzikanten. Dit is bekend als Saint-Saucisse, omdat tijdens het spelen van de bekendste processiewals één van de dragers, vermomd als de H. Bartholomeus, wordt rondgedragen in het lokaal terwijl hij gesneden salamisneetjes naar de menigte rondgooit. De salami verwijst naar het villen van de martelaar. Ook de 12 cafés en 4 restaurants op de Markt hebben de aanvraag schriftelijk gesteund.

6. Plaisancecomité rond erfgoedzorg

Op 5 juni 2014 was er een eerste vergadering met mensen die zich de erfgoedzorg rond de Processie van Plaisance blijvend willen aantrekken. Op 23 april 2015 werd naar aanleiding van het dossier een nieuw comité opgericht. Velen van hen hadden al veel borgingsacties ontwikkeld, zonder het als dusdanig te benoemen. De leden van de groep bundelen voortaan hun krachten en wisselen expertise uit. De groep is heterogeen samengesteld om zoveel mogelijk belanghebbende groepen te representeren. De groep bestaat uit vertegenwoordigers van:

- Het kerkbestuur
- Reuzengilde
- Broederschap Heilige Bartholomeus

IMMATERIEEL
CULTUREEL
ERFGOED

- Broederschap Manneken-Pis
- Rederijkerskamer St Pieter-Vreugd-en-Deugd
- Concertband Cecilia Geraardsbergen
- Stadsbestuur Geraardsbergen

Het comité wordt op inhoudelijk en methodologisch vlak ondersteund door LECA.

Element immaterieel cultureel erfgoed – Processie van Plaisance

Element identificatiecode: 000228

Beschrijving:

De **Processie van Plaisance** in **Geraardsbergen** is de naam van de feestelijke en 'plezante' ommegang ter ere van Sint-Bartholomeus, waarmee de zomerkermis van Geraardsbergen jaarlijks begint. Het is de hoogdag van de Geraardsbergse verenigingen. Tegelijkertijd is het een religieuze processie rond de figuur van de patroonheilige van de stad: Sint-Bartholomeus.

Elk jaar wordt het **zilveren reliekschrijn** op de zondag van of na **24 augustus** (feestdag van Bartholomeus) rondgedragen door de stad. De **Geraardsbergse reuzen** Goliath, Gerarda en Kinneken Baba openen de optocht, gevolgd door een fanfare die het reuzentrio begeleidt met marsmuziek. Achter de fanfare stappen de brandweer en de vaderlandslievende verenigingen. Daarna de jeugd-, sport- en socio-culturele **verenigingen van om het even welke filosofische of politieke overtuiging**, uitgedost in hun uniform of sportkledij met vlag en attributen die representatief zijn voor hun club of vereniging. Oorspronkelijk waren het middeleeuwse **gilden** die deelnamen, maar na de Franse revolutie, toen alle gilden afgeschaft werden, werd hun rol overgenomen door nieuw opgerichte verenigingen, waaronder ook sportclubs. De rij wordt afgesloten door de oudste verenigingen met de Koninklijke Rederijkerskamer Sint-Pieter-Vreugd-en-Deugd in 16de eeuwse kledij, als oudste. Het schrijn wordt voorafgegaan door Concertband Cecilia Geraardsbergen. Ze spelen walsen die passen bij de wiegende tred van het schrijn. Er zijn 8 dragers gekleed in donkerrode stola die afwisselend per 4 het schrijn dragen. Achter het schrijn volgen de deken en het kerkbestuur, daarna het stadsbestuur. Na aankomst op de Markt vormen de deelnemers een erehaag tussen het stadhuis en de Markt en op de tonen van de populairste wals, *Dans la Tranchée* van Albert Schmidt, wordt het schrijn weer binnengedragen in de kerk. Daarna pakt de andere fanfare weer over en begeleidt ze het stadsbestuur naar het stadhuis. Na afloop van de stoet, op de Markt, komen alle deelnemers naar het Stadhuis voor een receptie. De voorzitters van de verenigingen ontvangen er een symbolische vergoeding voor hun deelname. Tenslotte trekt het massaal opgekomen volk naar de herbergen op de Markt. In café De Eendracht zorgen de muzikanten van Cecilia voor de nodige ambiance met volksliedjes, marsjes, walsen en kermisliedjes. Deze samenkomst wordt afgesloten met **Saint-Saucisse**: de oudste drager van het schrijn wordt op een draagberrie als 'Bartholomeus' rondgedragen in het café, terwijl hij stukjes salami gooit in de grabbelende menigte. De ontvilde worstjes refereren naar de marteldood van de apostel, die levend gevild werd.

De oorsprong van de processie ligt in het jaar 1515. Toen werden de **reliken** van de apostel vanuit het kartuizerklooster van het naburige Lierde overgebracht naar de Sint-Bartholomeuskerk van Geraardsbergen. Vanaf dan won de verering voor de heilige veel aan belang. Op het zilveren schrijn uit 1719 prijkt het borstbeeld van Sint-Bartholomeus geflankeerd door 2 bazuinblazende engelen. Vooraan en achteraan staat een medaillon waarop de marteling en de onthoofding van de heilige zijn afgebeeld. De vier hoeken van het schrijn zijn versierd met puttihoofdjes. Dat schrijn wordt nog steeds meegedragen in de huidige optocht.

De processie is doorheen de eeuwen meermaals veranderd en aangepast. Na de grote fusie van gemeenten in 1976 bijvoorbeeld, werden ook de deelgemeenten bij de processie betrokken, want het

is het stadsbestuur die alle verenigingen uitnodigt. Eerst was de deelname heel beperkt, maar in de 21ste eeuw komen er niet alleen meer deelnemers, maar ook meer toeschouwers van de deelgemeenten naar de processie. Een van de opvallendste toevoegingen dateert uit de jaren tachtig van de vorige eeuw. Sinds de oprichting van de **Broederschap van het Geraardsbergse Manneken-Pis** in 1984, deed Manneken-Pis zijn intrede in de processie. Daardoor zijn de verenigingen steeds talrijker geworden die mee opstappen in de kleurrijke stoet. Met gepaste fierheid wordt hun gepersonaliseerd "Manneken", staande op een draagplank, als mascotte mee gedragen. Dit gebeuren zorgt er dan ook voor, dat er meer en meer genootschappen zich geroepen voelen dit voorbeeld te volgen. Vandaag lopen zo'n duizend deelnemers mee, een veelvoud daarvan komt jaarlijks kijken.

Sociaal-culturele betekenis: /

Datum: 30 augustus 2015 om 10:00; 28 augustus 2016 om 10:00; 27 augustus 2017 om 10:00; 26 augustus 2018 om 10:00; 25 augustus 2019 om 10:00; 30 augustus 2020 om 10:00

ICE-domein: Sociale gewoonten, rituelen en feestelijke gebeurtenissen

Trefwoorden: sociaal gebruik, processie

Website: <http://www.geraardsbergen.be>

Geografische referentie: Geraardsbergen

Bijlage: SWOT-analyse Processie van Plaisance

Borgingsmaatregelen

1. Identificatie en documentatie

Documentatie-acties Processie van Plaisance

Identificatiecode: 000590

Beschrijving:

De geschiedenis van de Processie van Plaisance is goed gekend (zie SWOT-analyse). Er wordt heel wat archiefmateriaal bewaard in verschillende archieven binnen Geraardsbergen. In 2015 vierde de processie haar 500ste verjaardag met o.a. een boek dat dat archiefmateriaal analyseert en presenteert. Tot nu toe is er minder aandacht geweest voor de betekenis die de processie heeft voor de deelnemers. Nochtans is daar de grootste evolutie in te merken. De processie is altijd een mix geweest van een religieuze aangelegenheid en een kans voor de lokale verenigingen om zich te tonen. Dat religieuze aspect is afgenomen, maar het gevoel van samenhang zeker niet. Om de betekenis te documenteren publiceerden we in de zomer van 2015 een gazet voor alle 'Giesbergenaars' waarin elf betrokkenen werden geïnterviewd. In de gazet zat ook een invulstrook zodat iedereen kon vertellen wat de processie voor hen betekende. In de toekomst willen we meer dergelijke dingen doen.

2015

- **Publicatie krantje:** Uit de SWOT bleek dat er nog te weinig aandacht gaat naar de betekenis van de processie voor de deelnemers. Om hieraan tegemoet te komen maakten we een krant naar het concept van LECA, waarin traditiedragers uitgbereid aan het woord komen. *De Plaisancegazette* was gratis en werd bedeed in alle brievenbussen van Geraardsbergen (inclusief de deelgemeenten). De krant bevatte getuigenissen van tien mensen die op verschillende manieren bij de processie betrokken zijn, een korte schets van de geschiedenis van de processie, een invulstrook waardoor mensen ons konden laten weten wat de processie voor hen betekent, de affiche van 2015 en praktische info.
- **Publicatie boek:** *De Processie van Plaisance, de Bartholomeusomweg met de reuzen en de verenigingen van Geraardsbergen* door J. COPPENS, 24 augustus 2015, 120 blz. In het

**IMMATERIEEL
CULTUREEL
ERFGOED**

boek wordt de 500 jaar oude geschiedenis geschetst aan de hand van het bestaande archiefmateriaal. Achteraan wordt een lijst gemaakt van het bestaand archiefmateriaal. Het boek is ontstaan omdat er zo weinig recente publicaties waren die de geschiedenis van de Processie van Plaisance in al haar diversiteit belichten. Bovendien bevatten voorgaande publicaties geen illustraties, wat als een gemis werd ervaren.

- **Publicatie in historisch tijdschrift:** J. COPPENS, *Plaisance, 500 jaar Bartholomeusomweg in Geraardsbergen*, in *Geradimontium*, 2015, nr. 262 (juli/aug), p. 3.
- **Publicatie in historisch tijdschrift:** M. COCK, *Ave, o beate beatorum, ter beate Bartholomaeae. Sint-Bartholomeusreliëken van Lipari (Italië) tot in Geraardsbergen*, in: *Het Land van Aalst*, 2015, nr. 2, p.

2014

- **Digitalisering affiches:** Ieder jaar verschijnt er een nieuwe affiche voor de zomerkermis, die ontstaan is dankzij de Processie van Plaisance. Meer dan 100 affiches werden gedigitaliseerd. De affiches worden bewaard in het stadsarchief, het Rijksarchief van Gent en door privéverzamelaars. De affiches worden ontsloten via de plaatselijke beeldbank www.beeldbankgeraardsbergen.be.

2009

- **Digitalisering oude foto's en ansichtkaarten:** In 2009 lanceerde de stad Geraardsbergen een online beeldbank op vraag van een privéverzamelaar met heel wat materiaal over de Processie van Plaisance. Sindsdien zijn honderden illustraties voor het grote publiek toegankelijk via www.beeldbankgeraardsbergen.be.

2004

- **Publicatie in historisch tijdschrift:** J. COPPENS, *Cecilia in de Processie van Plaisance*, in *Gerardimontium*, 2004, nr. 196.

1978

- **Publicatie boek:** *De ommegang of processie van Plaisance en de Reuzen te Geraardsbergen* door J. VAN KERCKHOVE in 1978.

1950

- **Publicatie prentboek:** 'Belgische Folklore', 85 x 60mm, uitgever Côte d'Or. (1950), Chromo nr. 118, Geeraardsbergen 'Reuzen hebben kinderen lief.'

1933

- **Publicatie in volkskundig tijdschrift:** A. DE CLERCQ, *De Reuzenomweg te Geeraardsbergen*, in *De Brabantsche Folklore*, jaargang 13 (1933-1934) nr. 73, p. 69-72.

1881

- **Publicatie in volkskundig tijdschrift:** L. BERT, *Oude gebruiken en oude feesten te Geeraardsbergen in Rond den Heerd*, 16de jaar, (1881).

1870

- **Publicatie boek:** A. DE PORTEMONT *Recherches historiques sur la ville de Grammont*, tome II, p. 247.

Archieven

Op basis van de resultaten van de SWOT bleek dat de archiefstukken over de processie nog niet in kaart zijn gebracht. De stukken zitten namelijk verspreid over meerdere archieven. Daarom maakten we in 2015 deze oplijsting. Op volgende plaatsen is archiefmateriaal over de Processie van Plaisance te vinden:

- BRUSSEL Algemeen Rijksarchief (ARAB)
 - Rekenkamers (1393-1785)
- GERAARDSBERGEN Stadhuis, Archief (SAG)
 - Verslagen van het college van burgemeester en schepenen, 1862-2014
 - Verslagen van de gemeenteraadszittingen, 1862-2014
 - Dossiers diensten Feestelijkheden/Cultuur/Toerisme
- GERAARDSBERGEN, Decanaal archief
 - nr. 756 Stukken betreffende een reliekschrijn van de H. Bartholomeus, 1719 (één stuk met gedeeltelijke zegel van Adriaan Roelants, abt van de Sint Adriaansabdij te G.) 4 stukken
 - nr. 757 Stukken betreffende een tweede reliekschrijn van de H. Bartholomeus, 1680, 1688, 1695, 1955 (5 stukken)
 - nr. 758 Stukken betreffende het uitlenen van het reliekschrijn van de H. Bartholomeus, 1965

- GENT, Rijksarchief (RAG)
- Oud Gemeente archief (OGA), stad Geraardsbergen
 - Handvesten nrs. 177bis, 247bis, 270, 271.
 - Stadsrekeningen (1449-1787)
 - Onze-Lieve-Vrouwhospitaal
 - Rekeningen
- Modern Gemeente Archief (MGA), Geraardsbergen
 - Notulen van het college van burgemeester en schepenen (1817-1906) nrs. 55-61.
 - Notulen van de municipaliteit van het kanton en de gemeenteraad (1794-1905), nrs. 62-90.
 - Stukken betreffende kermis en kermisprocessies, nrs. 290-318.
 - Stukken betreffende de zomercavalcade, nrs. 335-338.
- Kerkarchief
- Archieven van de deelnemende verenigingen
- Heemkundig archief
- Archief Koninklijke Rederijkerskamer St Pieter
- Archief Concertband Cecilia

PLANNEN

Artikel over de plaats van de Bartholomeusparochiekerk in het geheel van de centrumkerken in geschiedkundig tijdschrift *Het Land van Aalst* (door Dirk Van de Perre)

Effectiviteit: /

Periode: na 1870

2. Onderzoek

Onderzoek Processie van Plaisance

Identificatiecode: 000594

Beschrijving:

In het verleden werd heel wat waardevol historisch onderzoek gedaan naar de geschiedenis van de Processie van Plaisance, vaak in functie van publicaties (zie luik documentatie). Alleen de geschiedenis van de reuzen is wat onderbelicht. Daar zetten we vanaf 2016 op in.

2015

- onderzoek door Marcel Cock naar **de verering van Sint-Bartholomeus** in Geraardsbergen ter voorbereiding van een publicatie in het geschiedkundig tijdschrift *Het Land van Aalst*
- onderzoek door Dirk Van der Perre naar **de Sint-Bartholomeuskerk** ter voorbereiding van een publicatie in het geschiedkundig tijdschrift *Het Land van Aalst*.

2014

- onderzoek door Jan Coppens in de **oude stadsrekeningen** in verband met de Processie van Plaisance ter voorbereiding van het boek *De Processie van Plaisance, de Bartholomeusomweg met de reuzen en verenigingen in Geraardsbergen*. Het boek werd in 2015 aan het publiek voorgesteld. Inmiddels gingen al meer dan 2000 exemplaren over de toonbank.

1978

- onderzoek door Jozef Van Kerckhove in **de stadsrekeningen** in verband met de Processie van Plaisance en de reuzen.

PLANNEN

Starten met historisch onderzoek naar de geschiedenis van onze reuzen/reuzendragers in functie van de uitgave van een boek in 2018.

Effectiviteit: /

Periode: na 1978

3. Communicatie en sensibilisering

Communicatie en sensibilisering Processie van Plaisance

Identificatiecode: 000591

Beschrijving: Door het spontane karakter van de Processie van Plaisance en de grote gedragenheid bij de verschillende groepen, is er weinig communicatie nodig om mensen te motiveren om deel te nemen. De communicatie is dan ook vooral gericht op het aantrekken van meer toeschouwers en het verduidelijken van de geschiedenis en de huidige betekenis van Plaisance. In 2015 werden extra spanningen geleverd rond de 500ste verjaardag van de processie en de aanvraag voor de Inventaris Vlaanderen.

2015

- **Sensibiliseringsactie rond immaterieel erfgoed:** Plaisance is het feest van heel veel mensen. Daarom vonden we het belangrijk dat zoveel mogelijk mensen van de aanvraag op de Inventaris Vlaanderen op de hoogte waren en er mee hadden ingestemd. Daarom organiseerden we verschillende bijeenkomsten en publieksacties. Mensen konden op zeven verschillende manieren hun toestemming geven. Er zat een invulstrook in de Plaisancegazette. Die gazet gaf informatie over een erkenning als immaterieel cultureel erfgoed, een kort historisch overzicht van de processie en getuigenissen van mensen die verwoorden waarom de processie voor hen zo belangrijk is. Dit waren mensen van de deelnemende verenigingen, horeca en toeschouwers. Lezers werden aangemoedigd de invulstrook terug te sturen en te antwoorden op de bijkomende vraag: 'Waarom kijkt u uit naar de Processie van Plaisance?'
- **Wimpels en buttons:** Sinds 2015 worden in de hoofdstraat van het centrum, op het parcours van de processie, wimpels boven de straat opgehangen. De wimpels worden in de week voor de processie opgehangen waardoor het publiek door het straatbeeld in Plaisancestemming gebracht wordt. Er werden eveneens herinneringsbuttons gemaakt van de processie die voor 1 euro verkocht werden. De buttons sloegen aan: er werden er 2000 van verkocht.
- **Persconferentie:** In augustus organiseerden de Stad Geraardsbergen en de kerkraad een persconferentie met de bedoeling zo breed mogelijk te communiceren over de aanvraag en bijhorend erfgoedzorgplan. Zo leerden de journalisten beter de context en het specifieke jargon kennen.
- **Ludieke theateract over geschiedenis van de processie:** Ter gelegenheid van de Vlaanderen Feestviering op 8 juli 2015 werd in het stadhuis een theateract opgevoerd door twee acteurs van de rederijderskamer die in de huid kropen van reus Goliath en Kinneke-Baba. In het Geraardsbergse dialect werd in de vorm van een humoristische dialoog tussen de 'reuzen' de geschiedenis van de processie geschetst.
- **Schenking kostuum reuzin Gerarda aan Manneken-Pis op opening toeristisch seizoen:** Zoals het gebruikelijk is bij de Geraardsbergse verenigingen, wordt een kostuumpje geschonken aan Manneken-Pis. Eerder al had de Reuzengilde een kostuumpje van reus Goliath en Kinneken-Baba laten maken. Ter gelegenheid van het huwelijk van de reus en de reuzin werd een kopie van de kledij van de reuzin in miniatuur geschonken aan Manneken-Pis.
- **Aparte affiche:** De Processie van Plaisance werd altijd opgenomen in de kermisaffiche. Vroeger was het campagnebeeld vaak aan de processie gelinkt maar vandaag de dag zijn dat meestal muziekgroepen die komen optreden. Daarom werd in 2015 beslist naast de bestaande kermisaffiche een aparte affiche voor de Processie van Plaisance te ontwerpen.
- **Reuzenhuwelijk:** De reuzen zijn ontstaan uit de processie. Ook voor de uitstraling van de processie zijn ze belangrijk. Lange tijd waren ze zelfs de grote publiekstrekker. Om de band met de Geraardsbergenaren te versterken organiseerde de Reuzengilde samen met het stadsbestuur het huwelijk van Goliath en Gerarda op de Grote Markt. Hoewel deze reuzen al eeuwen samen zijn en zelfs een kind hebben gemaakt, waren ze nog nooit officieel getrouwd. Daar kwam op 19 april 2015 verandering in. Ongeveer 3000 mensen kwamen naar het huwelijk van de reuzen kijken. Het evenement werd uitgebreid gedocumenteerd aan de hand

van foto's en film, die door de stad worden bewaard.

s.d.

- **Tentoonstellen schrijn:** De stad Geraardsbergen heeft een sterke band met Sint-Bartholomeus, wiens schrijn wordt meegedragen in de processie. Hij is de enige patroonheilige van de stad. Om die verbondenheid nog duidelijker aan te tonen wordt het schrijn ieder jaar in de week van 24 augustus uit de zijkapel van de Sint-Bartholomeuskerk gehaald en vooraan gezet, naast het altaar in het koor. Vroeger was het tentoonstellen van het schrijn een noodzaak: het schrijn was doorheen het jaar niet te zien voor het publiek. Het werd bewaard boven de sacristie.

PLANNEN

- **Fotografietentoonstelling:** In 2016 plannen we een fotografietentoonstelling over de processie met foto's van amateur- en beroepsfotografen, genomen in het feestjaar 2015
- **Permanente tentoonstelling:** In 2016 wordt in de zijkapel van de Sint-Bartholomeuskerk een permanente tentoonstelling van religieuze kunst (zilverwerk) en voorwerpen opgezet.

Effectiviteit: /

Periode: na 2015

4. Overdracht

Overdracht Processie van Plaisance

Identificatiecode: 000592

Beschrijving:

De processie is een heel spontaan gebeuren. Doordat ze jaarlijks op de zondag van of volgend op 24 augustus hetzelfde moment uitgaat en in wezen heel eenvoudig is en volgens een vast stramien verloopt, is er weinig organisatie nodig. Iedere groep weet wat hij moet doen. Die spontaniteit is de kracht van Plaisance (zie SWOT). De dienst Feestelijkheden en de Technische Dienst Cultuur hebben een ondersteunende functie. De stad heeft altijd die ondersteunende functie vervuld. Getuige daarvan zijn de stadsrekeningen: de kosten van de processie zijn bijvoorbeeld altijd al gedragen door de stad. Er zijn twee manieren waarop de overdracht gebeurt. Enerzijds is er overdracht op logistiek vlak, anderzijds zetten we in op de overdracht van gebruiken en rituelen.

LOGISTIEKE OVERDRACHT

2015

- **Beschrijving huidig parcours:** De huidige processie vertrekt op de Markt, daalt de Brugstraat af, gaat de brug over en vervolgt langs de Grotestraat. Op het kruispunt met de Oudenaardsestraat gaat de stoet rechtsaf de Collegestraat in en vervolgens links de Wijngaardstraat op. Ter hoogte van de Warande gaat de processie naar rechts de Gentsestraat in en vervolgens de Gaffelstraat af. Aan de Karmelietenstraat gaat de stoet rechts en daarna links de Wijngaardbrug over. Daarna de Denderstraat in, rechts de Penitentenstraat en onmiddellijk links de Nieuwstraat op. Eenmaal boven draait de processie naar rechts de Vredestraat in en tenslotte de Markt op. De reuzen zijn er als eerste en maken een dansje op de Markt, de zogenaamde 'farandole'. Daarna vormen de aankomende verenigingen een erehaag voor het aankomende schrijn dat, onder muzikale begeleiding van Concertband Cecilia, de kerk wordt binnen gedragen.

2014

- **Regenbescherming voor schrijn:** Het huidige schrijn van Bartholomeus dateert uit 1719. De verzekeringswaarde werd geschat op 25.000 euro. Daarom maakte de technische dienst een afdak uit plexiglas om het schrijn tegen regen te beschermen.

2005

- **Technisch draaiboek:** De processie trekt jaarlijks tussen 5000 à 10000 bezoekers en circa 1000 mensen lopen mee. Daarom werd er in 2005 een technisch draaiboek opgesteld door de

**IMMATERIEEL
CULTUREEL
ERFGOED**

dienst Feestelijkheden. Daar staat onder andere in waar de technische dienst nadars moet zetten: die worden anders geplaatst bij het begin van de processie dan bij de aankomst, het verplaatsten gebeurt dus tijdens de processie zelf. Het vervoer van de reuzen van de loods naar de Markt wordt bepaald, en hoe de binnenstad verkeersvrij kan gemaakt worden. Het draaiboek handelt over de gehele kermis en niet enkel over de Processie van Plaisance. Het dient niet alleen voor de technische dienst, maar ook voor politie en hulpdiensten.

19de eeuw

- **Papieren uitnodiging:** Zeker sinds de 19de eeuw stuurt de dienst Feestelijkheden van de stad naar iedere vereniging in Geraardsbergen een uitnodigingsbrief. Daarin staan de datum, de plaats van afspraak en het tijdstip vermeld. Aangezien die drie elementen iedere jaar hetzelfde zijn, is de brief eerder pro forma. Sinds 1970 nodigt de gemeente ook alle verenigingen uit de fusiegemeenten uit. De belangstelling is geleidelijk gegroeid. Aanvankelijk bleven de bewoners van de deelgemeenten "onder de eigen kerktoren", maar door de verhuis van centrummensen naar het platteland, kwam men beter in contact met mensen van centrum Geraardsbergen, waardoor men makkelijker de stap kon zetten om aan te sluiten bij een vereniging. Ook de komst van een cultureel centrum in de jaren 1990, een grote bibliotheek in het centrum, een grote kunstacademie zorgde voor een grote belangstelling voor de stad zelf. De oude deelgemeenten hebben trouwens veel van hun autochtone bevolking verloren, door de aanleg van nieuwe grote verkavelingen met inwijking van mensen van het centrum of van een andere gemeenten, die niet direct een band zoeken met het dorp zelf, maar met de stad. Dat is een kans voor de Processie van Plaisance: de mensen van de deelgemeenten voelen zich 'Giesbergenaar'. Bijgevolg is Plaisance ook hun feest.
- **Organisatie lottrekking:** Op de dag van de processie heeft een lottrekking plaats. Bij aankomst op de Markt krijgt iedere vereniging een bonnetje. Daarna is er een receptie op het stadhuis met een lottrekking van die nummertjes. Ieder lot is 5 euro waard, maar er worden een paar bonnen uitgeloot die 10 of 20 euro waard zijn. Het geld is eerder symbolisch. De traditie stamt uit de 19de eeuw en hoort bij het gebeuren van Plaisance.

OVERDRACHT VAN GEBRUIKEN EN RITUELEN

2015

- **Nieuw broederschap:** In 2015 werd de broederschap 'draggers van Sint- Bartholomeus' gesticht. De leden van de confrérie hebben ervoor gekozen voortaan een wit hemd te dragen met het logo van de confrérie op het borstzakje. Zo komen ze duidelijker over als één groep. In het Plaisancecomité rond erfgoedzorg zitten twee leden van deze broederschap (zie onder). Het hoofddoel van deze feitelijke vereniging is:
 - Het steunen van de activiteiten die tot doel hebben het promoten en steunen van de Processie van Plaisance,
 - Het mee in ere houden van het schrijn van de heilige Bartholomeus,
 - Het mee in ere houden van de geplogenheden en het folkloristische luik aansluitend op de Processie van Plaisance.

2014

- **Oprichting Plaisancecomité rond erfgoedzorg:** Op 5 juni 2014 werd beslist een stuurgroep op te richten met vertegenwoordigers van de stad (organisator), kerkraad, dragers van het schrijn, reuzengilde, Cecilia, rederijkers Sint-Pieter-Vreugd-en-Deugd, cultuurraad. Dat comité stelt zich tot doel de overdracht van de Processie van Plaisance te bevorderen, op allerlei manieren. Het comité staat tegelijkertijd in voor de terugkoppeling naar de brede laag van deelnemers.

1987

- **Oprichting Reuzengilde:** De drie reuzen die meelopen in de processie van Plaisance zijn eigendom van de stad Geraardsbergen, maar worden levend gehouden door een aparte reuzengilde. Dat zijn vrijwilligers die de reuzen levend houden. Naar aanleiding van de oprichting van de gilde werden de rieten manden en de oude kledij van de drie reuzen grondig gerestaureerd. Die restauratie deed jaren dienst, maar in 2012 bleken de reuzen te versleten om er nog mee buiten te kunnen komen. Daarom werden ze volledig vernieuwd. Eerst werden de massief houten koppen gekopieerd in polyester en in 2015 kregen de reuzen nieuwe manden en nieuwe kledij. De originele hoofden worden permanent tentoongesteld in het stadhuis. In 2008 trok de Reuzengilde een grote groep nieuwe vrijwilligers aan. Om dat

enthousiasme niet verloren te laten gaan, besloot de stad om de reuzen voortaan ook uit te lenen voor andere reuzenevenementen. Sindsdien zijn de reuzen te zien op heel wat evenementen in binnen- en buitenland.

Jaren 1980

- **Generatieoverdracht dragers schrijn:** Tot in de jaren 1950 werd het schrijn gedragen door leden van de oude gilde Sint-Adriaan. Na het verdwijnen van deze gilde werd beroep gedaan op leden van het kerkbestuur en de KWB (katholieke werkliedenbond). Sinds de jaren 1980 zijn het vooral mannelijke oud-leden van de Chiro, maar niet allemaal want sommige dragers geven de fakkel door van vader op zoon.

PLANNEN

- De **betrokkenheid van de inwoners van de deelgemeenten** verhogen: Dankzij een aantal verenigingen die niet specifiek gebonden zijn aan één deelgemeente (Wandelvereniging De Padstappers, Judoschool, Rederijkerskamer, Concertband Cecilia) groeit de betrokkenheid van de deelgemeenten met Plaisance. We willen die band nog versterken door de betekenis van de processie duidelijk te communiceren naar de 16 deelgemeenten en te benadrukken dat Plaisance een feest is over voormalige dorps- en stadsgrenzen heen.
- **Processie processiewaardig houden:** Hoewel het zuiver religieuze aspect van de processie van Plaisance in de loop der eeuwen is verdwenen, wil het comité absoluut niet dat de processie evolueert tot een carnavalsoptocht waarbij de deelnemers tussendoor de cafés binnen gaan of met bier rondgaan in de processie. Daarom willen de reuzendragers in 2016 traditionele kledij laten ontwerpen, om zo de historische band tussen de reuzen (die meer dan 200 jaar oud zijn) en de stad te benadrukken.
- **Nieuw ritueel voor reuzendragers:** Om aanvaard te worden in de gilde van de zakkendragers moesten de kandidaten een parcours afleggen met een zak van 100 kg. Wij hebben de bedoeling om de reuzendragers een soortelijke proef te laten ondergaan. Vanaf 2016 zullen onze reuzen de Krakelingenstoet openen.

Effectiviteit: /

Periode: na 1800